

Ylioppilaskunnan automaatio- ja pakkojäsenyyden taustasta

Matti Muukkonen

ABSTRACT

According to the section 40 of the current University Act (645/1997) all the students studying for either lower or higher university degree are obligated to be members in the public student unions. While enacting the act, the arrangement, which is contrary to the freedom of association secured in the Constitution of Finland (731/1999) and in the European Convention for the protection of Human Rights, was reasoned by its oldness ("vanhastaan" reason). In this presentation the whole history of the automatic and mandatory membership is reviewed. As a concluding opinion it is argued that this oldness-reason is not valid anymore in the current context where basic and human rights have been strengthened in the 1990s in the Finnish legal system.

This article is a part of wider research program. Other three presentations (all in Finnish) concerning the public student unions have been published in 2007-2008. In the authors licentiate thesis (*The Student Union in the legal system, 2007*) grounds for the topic have been introduced while concentrating on the inner and outer relationships and the administration of the student unions. The theme was continued in the article (*Quid nunc, Student Union? Tiedepolitiikka 3/2007*) concerning forthcoming options to solve the constitutional problem which was shown in the latest article (*The Constitutionality of the Automatic and Mandatory Membership in the Student Union, Edilex 2008*).

1 KYSYMYKSENASETELUA

Yliopistomaailma on uudistusten kynnyksellä. Pääministeri Matti Vanhasen II-hallitus on päättänyt uudistaa yliopistoja koskevan lainsäädännön ripeässä tahdissa siten, että hallituksen esitys uudeksi yliopistolain ja siihen liittyviksi laeiksi on tarkoitus antaa helmikuussa 2009. Reformin painopiste on ensisijaisesti yliopistojen hallinnollisen ja taloudellisen autonomian lisäämisessä, mutta nykyisen yliopistolain (645/1997) 40 §:ssä säädetyn ylioppilaskunnan oikeudellista asemaa on myös tarkoitus selvittää (suuntaviivamuistio 2007, 5, kohta 26). Ylioppilaskunnan oikeudellisen aseman osalta taustalla vaikuttavat perustuslakivaliokunnan vuosina 2002 ja 2004 antamat lausunnot (PeVL 74/2002 ja PeVL 39/2004). Lausunnoissaan valiokunta totesi yliopistolain 40.2 §:ää vastaavan tarkoituksäännöksen riittämättömäksi julkisten tehtävien määrittelyksi sitä ajatellen, että ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntiin olisi voitu luoda ylioppilaskuntia vastaava automaatio- ja pakkojäsenyys (ks. Muukkonen 2007, 36-38 ja 2008, 4, alav. 12).

Automaatio- ja pakkojäsenyys oli oikeustieteellisen arvioinnin kohteena jo nykyistä yliopistolakia säädettäessä. Lain 40.1 §:ssä säädettiin tuolloin kaikkien alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden velvollisuudesta kuulua ylioppilaskuntaan. Automaattisesti syntävä ja eroamismahdollisuutta vailla oleva jäsenyysjärjestely aiheutti jännitteen silloisen Suomen hallitusmuodon (94/1919, kumottu 731/1999) 10 a.2 §:n eli nykyisen Suomen perustuslain (731/1999) 13.2 §:n kanssa. Perusoikeussäännöksen mukaan: "[j]okaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapauten sisältyy oikeus --

olla kuulumatta yhdistykseen". Positiivisen yhdistymisoikeuden rinnalla perusoikeusjärjestelmä turvaa siten myös jokaiselle negatiivisen yhdistymisvapauden (ks. HE 309/1993, 60; Muukkonen 2007, 36-38 ja 2008, 11-12).

Negatiivisen yhdistymisvapauden turvaava säännös oli perusoikeusuudistuksen (1995) jälkeen kirjoitetussa lainsäädännössä uusi. Sen oli tosin katsottu olevan jo aiemmin voimassa sekä perustuslakivaliokunnan käytännössä (PeVL 6/1988) että oikeuskirjallisuudessa (mm. Merikoski 1974a, 74). Hallituksen esityksessä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta uuden säännöksen ei katsottu kieltävän julkisoikeudellisten yhdistysten muodostamista julkisia tehtäviä varten. Myöskään jäsenyydestä säättämistä yhteisöissä ei pidetty ongelmallisena, mutta pakkojäsenyyteen sen sijaan säännöksen katsottiin edellyttävän pidättyväisyyttä. (HE 309/1993, 60).

Perusoikeusuudistuksen jälkeenkin perusoikeuksia ei ole katsottu ehdottomiksi. Niitä voitiin rajoittaa kuitenkin vain perustuslakivaliokunnan kehittämien rajoitusperusteiden ehdoin (PeVM 25/1994, 4-5; ks. myös Viljanen 2001). Näin ollen esimerkiksi toisen perusoikeuden toteuttaminen tai painava yhteiskunnallinen syy voisi tehdä rajoituksen hyväksyttäväksi. Yliopistolakia säädettäessä sivistysvaliokunta toi esiin ylioppilaskuntien roolin yhteiskunnassa. Valiokunnan näkemyksen mukaan ylioppilaskunnat hoitivat tärkeitä koulutus- ja sosiaalipoliittisia tehtäviä, jolloin järjestelyyn ylläpitäminen katsottiin poliittisesti mielekkääksi (SiVM 9/1997, 7-8). Näkemys oli yhtenevä 1990-luvun alussa toimineen opetusministeriön asettaman ylioppilaskuntatyöryhmän kanssa. Sen mukaan edellä mainittujen tehtävien hoitaminen edellytti automaattisesti syntyvää ja pakollista jäsenyyttä. (Ylioppilaskuntatyöryhmän muistio 1992, passim.).

Perustuslakivaliokunnan tehtävänä oli sovittaa yhteen - Kaarlo Tuorin (2007) käsitteistöä käyttäen - politiikan tahto (voluntas) ja oikeudellinen järki (ratio). Valiokunta hyväksyi poliittisen tavoitteen, mutta edellytti julkisten tehtävien eksplisiittistä kirjaamista osaksi yliopistolakia, jotta ehdotus voitaisiin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä (PeVL 3/1997, 5-6). Samalla se päätyi jakamaan näkemyksen yhteisön pitkistä perinteistä todeten automaatio- ja pakkojäsenyydestä seuraavaa (ibid.):

"Koska perusoikeusuudistuksen yhteydessä on säännöksen muotoilusta huolimatta pidetty mahdollisena säätää lailla julkisoikeudellisen yhdistyksen jäsenyydestä, on ehdotuksessa omaksuttu perusratkaisu ylioppilaskunnan pakkojäsenyydestä valiokunnan mielestä sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta, etenkin kun ylioppilaskuntaa on vanhastaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa ja koska sillä on merkittävä osuus yliopiston hallinnossa".

Perustuslakivaliokunnan lausunnosta on huomattavissa näkemys, jonka mukaan: "ylioppilaskuntaa on vanhastaan (kurs. tässä) pidettävä osana – yliopistoa". Tällä ns. vanhastaan-argumentilla (ks. Muukkonen 2007, 42-43) valiokunta halusi tuoda esiin ylioppilaskunnan pitkän historian sekä sen yhteyden yliopistoon. Vanhastaan-argumentti ei ollut ainoa perustelu jäsenyyjärjestelyn säilyttämiselle, mutta se oli merkittävä, kun perusteltiin järjestelyn perustuslainmukaisuutta tai ainakin sen hyväksyttävyyttä tilanteessa, jossa asetettiin perinne uuden perusoikeusdoktriinin edelle (ks. Muukkonen 2008, 5).

Olen aiemmin käsitellyt ylioppilaskunnan automaatio- ja pakkojäsenyyden perustuslainmukaisuutta perusoikeuksien rajoitusopin näkökulmasta (Muukkonen 2008). Tässä esityksessä tiedonintressi on aiempaa tutkimustani täydentävä, vaikkakin tutkimusten rinnakkainen valmistelu on osaltaan vaikuttanut esitysten keskinäiseen dialogiin. Nyt käsillä oleva tutkimus kohdistuu ylioppilaskunnan jäsenyyjärjestelyn historialliseen taustaan. Olen kiinnostunut siitä, millainen kehityskulku koko instituution taustalle muodostuu ja pätevätkö järjestelyyn sisältyneet oletukset enää nykypäivänä. Kysymys ylioppilaskunnan automaatio- ja pakkojäsenyydestä tulee olemaan ajankohtainen eduskunnan, erityisesti perustuslakivaliokunnan käsitellessä uutta yliopistolakia koskevaa hallituksen esitystä tämänhetkisen tiedon mukaan keväällä 2009. Tuolloin ratkaistaan pidetäänkö järjestely voimassa vai luovutaanko siitä.

2 AUTOMAATIO- JA PAKKOJÄSENYYDEN OMAKSUMINEN YLIOPPILASKUNTIIN

Käyttäessään vanhastaan-argumenttia, perustuslakivaliokunnan voidaan ajatella viitanneen ylioppilaskunnan pitkään perinteeseen osana yliopistoyhteisöä. Suomalaisen yliopistolaitoksen

historia juontaa juurensa aina vuoteen 1640, jolloin silloinen Turun kymnaasi muutettiin akatemiaksi. Taustalla vaikutti tarve kouluttaa suomalaisia pappeja Suomessa. Kysymys oli merkittävästä koulutuspoliittisesta ratkaisusta, sillä Turun lisäksi yliopisto oli jo muutamaa vuotta aiemmin perustettu Tarttoon, jolloin Ruotsi-Suomi oli luopunut yhden yliopiston ideaalistaan. (Letto-Vanamo 1995, 117-121; ks. myös Pohjolainen 2008, 127-128).

Turun Akatemiassa ylioppilaskuntaa ei sen alkutaipaleella kuitenkaan ollut. Ylioppilaskunnan tie "osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa" alkoi vasta huomattavasti myöhemmin, kun vuoden 1880 keisarillisella julistuksella Aleksanteri II tunnusti ylioppilaskunnat ensimmäisen kerran (1 §):

"Ylioppilasten Aleksanderin yliopistossa olkoon sallittu, ylioppilaskuntana kokoontua lukukausina yleisiin kokouksiin keskustelemaan ja päättämään yhteisiä asioitansa, niinkuin kysymyksiä heidän huoneestaan, kirjastostaan, kokoelmistaan ja rahavaroistaan sekä mitä muuta hyvän järjestyksen, yksimielisyyden, opintojen yleisen siivestyksen edistämiseksi saattaa tarpeellista olla. Älköön kuitenkaan semmoista kokousta pidettävä Toukokuun jälkimmäisenä puoliskona, paitsi siinä tapauksessa, että satunnaiset asianhaarat sitä välttämättömästi vaativat."

Vuoden 1880 julistus oli ensimmäinen ylioppilaskunnan muodollinen tunnustus (Viertola 2006, 13), jonka myötä sen asema vakiintui. Julistuksessa ei kuitenkaan puututtu ylioppilaskunnan jäsenyyden määrääntymiseen. Sen sijaan julistuksen 7 §:ssä annettiin oikeus ylioppilaskunnalle, tai tarkemmin "osakuntien waliomiehistä kokoon pannulle waliokunnalle", siten kuin kanslerinsijainen oli määrännyt, laatia tarpeelliset "johtoja järjestys-säännöt". Tammikuussa 1880 annettua keisarin julistusta täydennettiin syyskuussa järjestys-säännöllä, jonka I luvun 1 §:ään ylioppilaskunnan automaattinen jäsenyys kirjattiin. Määräyksen mukaan: "[y]lioppilaskunnan jäsen on jokainen Yliopiston matrikkeliin kirjoitettu ylioppilas, joka ei ole syytä tai toisesta tullut siitä poispyyhityksi". Käytännössä kyseessä lienee ollut nykytuotoinen automaatio- ja pakkojäsenyys, joka päättyi vain yliopiston päätöksellä esimerkiksi valmistumisen myötä.

Ylioppilaskunnan "synnytystä" voidaan kuvata pitkäaikaiseksi prosessiksi, sillä jo reilua vuo-

sikymmentä aikaisemmin Keisarillisen Aleksanderin yliopiston kansleri, kreivi Armfeldt, oli kirjelmöinyt "yleisiä ylioppilaskokouksia koskevan säännösten" vuonna 1868, jolla pyrittiin tehostamaan ylioppilaiden valvontaa (Ranta 2006, 28; ks. myös Klinge 1967, 198-199, ylioppilaiden yleiskokouksista mts. 71-105 ja 146-166). Tätä on ylioppilaskuntaa koskevassa oikeustieteellisessä kirjallisuudessa pidetty ylioppilaskunnan alkuna (Viertola 2006, 11-12 ja Ranta 2006, 28-29), vaikka jo sitä ennen opiskelijat olivat kokoontuneet päättämään yhteisistä asioistaan (Ranta 2006, 28). Myös Helsingin yliopiston ylioppilaskunta viittaa kotisivuillaan vuoteen 1868, joskin lokakuussa annettuun keisarin asetukseen. Tuossa Keisarillisessa julistuksessa ei kuitenkaan ylioppilaskuntia mainita, vaan sääntely koski vain osakuntia. Kun vielä Pariisin kommuunin ja Saksan ensimmäisen valtakunnan syntyvuonna 1871 keisarillisella julistuksella ylioppilaiden yleiskokoukset Helsingissä kiellettiin ns. Nordqvistin naukujaisten jälkeen (ks. Lagus 1924 ja Klinge 1967, 231-240), voidaan sanoa, ettei ainakaan ylioppilaskuntien toiminta vielä tuolloin ollut vakiintunutta. Ranta (2006, 29) on tulkinut, että Armfeldtin kirjelmän 2. kohta, jossa todettiin, ettei puheenjohtajalla ollut toimivaltaa kokousten välillä, viittasi myös kanslerin nihkeään suhtautumiseen muodostaa erillinen organisaatio.

3 OSAKUNTIEN AUTOMAATIO- JA PAKKOJÄSENYYS YLIOPPILASKUNNAN VASTAAVAN TAUSTALLA

Mistä johtui, että ylioppilaskunnissa otettiin heti alusta lähtien käyttöön automaatio- ja pakkojäsenyys? Yksinkertaisin selitys lienee "ylioppilaskunta"-käsite. Aivan kuten nykyisellään lukiolain (629/1998) 31.1 §:n mukaan "[j]okaisella oppilaitoksella – on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta" (kurs. tässä), joka tarkoittaa oppilaitoksen opiskelijoiden muodostamaa kokonaisuutta. Selitystä voidaan etsiä myös toisaalta. Turun Kuninkaallisen Akatemian alkutaipaleella professorit velvoitettiin yliopiston tekemällä päätöksellä vuonna 1643 huolehtimaan opiskelijoista maakunnittain. Näitä professoreja ryhdyttiin kutsumaan inspektoreiksi. (Ks. Heikel 1940, 33-40 ja Klinge 1987, 291-; ks. myös Viertola 2006, 10). Taustalla vaikutti Keski-Euroopan varhai-

sisä yliopistoissa omaksuttu malli, jossa opiskelijat järjestettiin opetusta varten kansakunnittain ns. natioihin (ks. Klinge 1987, 292 ja De Ridder-Symoens 1996, 155-).

Alun perin Turussa oli neljätoista inspektorien valvomaan osakuntaa. Vuoden 1653 osakuntajoukossa mukana oli neljä uutta. Vuosien saatossa osakuntatoiminta vakiintui ja niiden rooli selkeytyi. Roolin muodostumiseen vaikutti osaltaan 1680-luvulla kuraattorien nimittäminen jokaiselle osakunnalle. Kuraattorit olivat joko loppututkintonsa suorittaneita tai pitkälle opinnoissaan edistyneitä opiskelijoita. Heidän tehtävänä oli toimia eräänlaisina opiskelijavalvojina suhteessa osakuntien jäseniin. Samoihin aikoihin osakuntiin istutettiin automaatio- ja pakkojäsenyys vuonna 1681 tehdyllä konsistorin ilmoituksella. Ilmoituksen mukaan osakuntiin vielä kuulumattomilla opiskelijoilla oli velvollisuus liittyä jäseneksi heille sopiviin osakuntiin. Velvollisuutta tehostettiin vuonna 1688 annetulla erottamisultimaatumilla, jonka mukaan opiskelija olisi erotettu yliopistosta, jos tämä ei liittyisi osakuntaan. (Klinge 1987, 301).

Turun palon (1827) seurauksena yliopisto siirrettiin Helsinkiin. Samalla suurruhtinaskunnan akateemisen elämän kehossa luovuttiin jo 1650-luvulta lähtien koko Ruotsin vallan ajan voimassa olleesta Uppsalan yliopiston Constitutiones Carolinæ-säännöstöstä. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan osakuntien automaatio- ja pakkojäsenyyteen puututtu, sillä Keisari Aleksanderin yliopiston omissa, vuoden 1828 statuuteissa osakuntien asema ja ylioppilaiden velvollisuus kuulua niihin vahvistettiin. Statuuteissa osakuntien tehtäväksi määrättiin ylioppilaiden ahkeruuden ja siveellisuuden valvonta. (Klinge 1978, 214-228).

Vaikka osakuntarajat muuttuivat vuosien saatossa, vakiintui niiden toiminta samanlaiseksi kuin Turussa. Vasta 1840-luvun fennomaaninen kansallisherätys - Kumtähden kentällä esitettyine Maamme-lauluineen - ja ylioppilasradikalismi johtivat osakuntia koskevan sääntelyn muuttamiseen, jolloin vuoden 1852 statuuteissa osakuntajärjestelmä lakkautettiin (ks. myös Klinge 1978, 214-228 ja 1987, 147-159). Lakkauttamispäätöksen seurauksena vuonna 1853 opiskelijat jakautuivat ensimmäistä kertaa tiedekuntiin osakuntien sijaan (Letto-Vanamo 1995, 128). Tiedekunta toimi sekä viranomaisena, että tieteellisiä tarkoituksia edistävänä yhdistyksenä (Stähl-

berg 1915, 690-691). Jälkimmäisessä roolissaan ylioppilastiedekuntien jäsenistön muodostivat yliopiston opettajat ja opiskelijat. Kokousten puheenjohtajina tuohon aikaan toimivat tiedekuntien dekanukset (Merikoski 1954, 74 ja Viertola 2006, 10-11). Voidaan ajatella, ettei yhdistysten asema ollut kovin itsenäinen, vaan ne olivat tiukasti osa yliopistoa ja sen hallintoa.

Miksi osakunnissa otettiin käyttöön automaatio- ja pakkojäsenyys? Kysymys liittyy olennaisesti yliopiston itsehallintoon. Keski-Euroopassa yliopistot muodostettiin vastaamaan kirkon pappiskoulutuksen tarpeisiin. Tuolloin katsottiin, että yliopisto oli kirkollinen instituutio ja siten kanoonisen oikeuden piirissä erotuksena maalliseen oikeusjärjestykseen. Maallisen oikeuden kautta ei siten myöskään ollut oikeutta puuttua yliopiston (lue: kirkon) sisäisiin asioihin. (De Ridder-Symoens 1996, 176-179 ja eurooppalaisesta kehityksestä laajemmin ks. Hammerstein 1996). Tämä myöhemmillä termeillä ns. laitosvalta koski myös opiskelijoiden valvontaa ja kurinpitoa. Opiskelijoiden kurinpito hairahduksien sattua säilyi Suomessakin yliopistojen sisäisenä kysymyksenä pitkälle 1900-luvulle saakka (Merikoski 1935, 104 ja 1974b, 113-114).

Näyttäisi olleen niin, että automaatio- ja pakkojäsenyys oli keino saada opiskelijat valvonnan alaisuuteen, jotta kurinpito voitiin toteuttaa. Kun osakuntien väliaikaiseksi jääneen lakkauttamisen jälkeen siirryttiin ensin tiedekuntajärjestelmään ja sen jälkeen ylioppilaskuntaan, automaatio- ja pakkojäsenyys omaksuttiin polkuriippuvuusteorian mukaisesti näihin. Tällöinkin valvonta lienee ollut keskeistä, jos järjestelylle halutaan etsiä käytännöllisempiä syitä.

Polkuriippuvuusteoria on taloustieteilijöiden Paul Davidin (1985) ja Brian Arthurin (1989 ja 1990) kehittämä mallinnus tavasta, jolla yhteisö omaksuu erilaisia teknisiä käytänteitä. Esimerkkinään David ja Arthur ovat käyttäneet QWERTY-näppäimistöä ja VHS-formaattia, jotka eivät olleet teknisiltä ominaisuuksiltaan parhaita, mutta tulivat silti standardeiksi. Tämä johtui siitä, että molemmat tuotteet onnistuivat "lukkiutumaan" markkinoille, jolloin niillä etulyöntiasema. Heikompa ja puutteellista standardia siedettiin, koska järjestelmän muuttamisen kustannukset olisivat nousseet liian korkeiksi. Kun kilpailijat eivät tähän olleet valmiita, eivätkä pystyneet esittämään niin paljon parempaa vaihtoehtoa, jäi markkinajohtajan asema "lukkiutuneelle tuotteelle". (Ks. laajemmin Muukkonen

2005). Nykypäivän tietokonemaailman esimerkkinä voidaan pitää Microsoft Windows -käyttöjärjestelmää.

4 PAKKOJÄSENYYS YLIOPIILASKUNNISSA 1900-LUVUN ALKUPUOLELLA

Kun ylioppilaskuntiin oli 1880 vuoden julistuksessa omaksuttu automaatio- ja pakkojäsenyys, sitä ei horjutettu uuden vuosisadan ensimmäisissä säädöksissäkään. Kanslerinviraston esityksestä syyskuussa 1907 annettiin yliopiston opiskelijoita koskeva asetus (taustasta ks. Ranta 2006, 30), jolla kumottiin aiemmat opiskelevaa nuorisoa koskevat säädökset ja määräykset. Taustalla vaikutti yliopiston mainetta vahingoittaneet, sortokaudella tapahtuneet poliittiset murhat, joissa mukana oli myös opintonsa keskeyttäneitä yliopiston opiskelijoita (ibid.). Tämän asetuksen 44 §:ssä jokainen yliopiston kirjoissa oleva opiskelija veloitettiin kuulumaan ylioppilaskuntaan. Seuraavana vuonna (1908) hyväksytyjen Suomen ylioppilaskunnan sääntöjen 2 §:n mukaisesti yhteisössä vallitsi osakuntien jäsenyydestä riippumaton pakkojäsenyys.

Yliopiston kirjoissa olevalla opiskelijalla tarkoitettiin asetuksen 1 §:n mukaisesti yliopistoon kirjautunutta ylioppilasta, joka oli vuosittain ilmoittautunut rehtorinkansliaan ja kuraattorille. Tässä yhteydessä opiskelijan tuli kertoa, mihin vähintään kahden luentosarjaan tai harjoituksiin tämä aikoo lukukauden aikana osallistua (1907A 5 ja 9 §). Myös asunnonvaihdosta piti ilmoittaa (1907A 5 §). Huomionarvoista on lisäksi se, että nykyisen yliopistolain 5 lukuun (715/2004) tehdyt muutokset opiskeluoikeuden rajaamisesta olivat olemassa jo vuoden 1907 asetuksessa. Sen 18 §:n mukaan kahdeksan vuoden opintojen jälkeen valmistumaton ylioppilas tuli poistaa kirjoilta, ellei rehtori katsonut sairauden tai muun syyn vuoksi olevan kohtuullista jatkaa opinto-oikeutta jonkin verran. Vastaavasti myöskään kandidaatti ei saanut jatkaa opintojaan yli kahdeksaa vuotta valmistumatta liseniaatiksi (1907A 19 §).

Vuonna 1923 Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista annetun lain 23 §:ssä ylioppilaskunnan ja osakuntien automaatio- ja pakkojäsenyyden osalta säädettiin: "[o]piskeleva nuoriso muodostaa itsehallintoon oikeutetun yli-

oppilaskunnan ja jakautuu osakuntiin, joilla on oikeus itsehallintoon sekä kurinpitovalta jäseniinsä nähden, niin kuin siitä erikseen säädetään." Kysymys oli yhdestä pitkäaikaisimmasta säännöksestä, joka kumottiin vasta vuonna 1991. Automaatio- ja pakkojäsenyyden osalta säännös oli problematisoitavissa, kun vuoden 1937 lainmuutoksella (271/1937) osakuntien pakkojäsenyydestä luovuttiin.

Osakuntien pakkojäsenyyden poistaminen lakitasolla aiheutti oikeustieteellisesti päänvaivaa. Jo aikaisempaa 23 §:ää pystyttiin tulkitsemaan siten, että pakkojäsenyys oli voimassa, vaikkei sitä laintasolla ollut nimenomaisesti mainittu. Tähän viittasi säännöksen maininta tarkentavasta "asetuksenantovallasta". Maininta säilyi myös vuoden 1937 laissa. Tämän perusteella jäsenyysperusteet sisällytettiin uudistettuun, vuoden 1937 (446/1937) asetukseen, jonka 1 §:n mukaan kaikki yliopiston kirjoissa olevat ylioppilaat kuuluivat ylioppilaskuntaan. Osakuntien vapaaehtoista jäsenyyttä taas oli vahvennettu asetuksen eksplisiittisellä maininnalla (1937A 8.3 §). Asetuksen perusteella tilanne vaikutti selvältä, mutta siirtymävaiheessa syksyllä 1937 asiaan pyydettiin lausuntoa. Keskeisellä sijalla oli kysymys siitä, voitiinko ylioppilaat, jotka olivat jättäneet syksyllä 1937 liittymättä osakuntiin, ottaa sääntömuutoksella ylioppilaskunnan jäseneksi? (Tarjanne 1943, 119).

Lausunnon antanut Tarjanne piti uudistusta selvänä. Hänen mukaansa vuoden 1923 säännös oli ollut jäsenyysperusteiltaan selvä. Epäselvyyttä ei ilmennyt myöskään uudesta säännöksestä, koska se ei tarkasti määrännyt yhtä tai toista, vaan uuden lain 23.2 §:n mukaan asetuksenantovalta mahdollisti jäsenyysperusteista säätämisen asetuksessa. (Ibid.) Kiinnostavan ylioppilaskunnan pakkojäsenyydinstituution historian kannalta on se, että Tarjanne näyttäisi olleen sen kannalla, että vuoden 1937 lain perusteella ylioppilaskunnan (ja osakuntien) jäsenyys oli lähtökohtaisesti vapaaehtoista. Tämä ilmenee nimenomaisesta toteamuksesta, jonka mukaan e contrario ei voida tulkita osakuntien pakkojäsenyyden purkamisen ja sen, ettei ylioppilaskunnan asemaan selvästi puututtu tarkoitettavan pakkojäsenyyden säilyttämistä ylioppilaskunnassa. Hänen mukaansa sananmuodon muutos vuoden 1923 "opiskelevan nuorison muodostamasta" vuoden 1937 "opiskelevan nuorison keskuudessa toimivaan" ylioppilaskuntaan tuki vapaaehtoista jäsenyyttä.

(Mts., 120).

Kokonaisuudessaan Tarjanne oli sen kannalla, ettei uuden järjestysmuotolain 23 §:stä voinut päätellä, ketkä kuuluivat jäsenenä ylioppilaskuntaan. Ennen uuden toimeenpanoasetuksen säätämistä oli hänen mukaansa ilmeistä, että kaikki ylioppilaat muodostivat ylioppilaskunnan, vaikka muodollisesti voimassa ollut vuoden 1923 yliopiston säännöt ylioppilaskunnan jäsenyyden perustana osakuntien jäsenyyttä pitikin. Nykypäivän oikeuslähdeopillisen keskustelun kannalta on mielenkiintoista, että Tarjanne nojasi perustelunsa yleiseen periaatteeseen, jonka mukaan ylioppilaskunnan oli tarkoitettu muodostuman kaikista yliopiston opiskelijoista. Tämän periaatteen hän ei katsonut tulleen toistaiseksi kumotuksi. Aiemmin sitä oli erikseen täydennetty säännöllä kuulua myös osakuntiin. Uuden lain myötä kuitenkin yhteys näiden kahden yhteisön välillä katkaistiin, jolloin jäsenyyden perustana ei voinut olla osakuntien jäsenyys. (Mts., 121-122). Joulukuussa annettu asetus ratkaisi lopulta ongelman. Voitaneen kuitenkin todeta, että ylioppilaskunnan pakkojäsenyyden tiukkuus oli ainakin koetuksella syksyllä 1937.

5 OPISKELIJARADIKALISMI, MIELIPITEENVAPAUS JA OIKEUS OLLA KUULUMATTA YHDISTYKSEEN

Seuraavien vuosikymmenten aikana ylioppilaskuntaa koskevassa sääntelyssä ei tehty muutoksia automaatio- ja pakkojäsenyyteen, vaikka vuoden 1937 asetusta päivitettiin useaan otteeseen (61/1941, 777/1949 ja 18/1953). Myöskään vuosien 1946 ja 1956 sääntömuutokset eivät jäsenyyden perusteita koskettaneet. Tämän jälkeen ylioppilaskuntaa koskeva normisto säilyi muuttumattomana vuoteen 1969 asti. Automaatio- ja pakkojäsenyyteen ei vaikuttanut myöskään Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta ja osakunnista annettu asetus (558/1969) tai vuoden 1972 asetusuudistus (756/1972).

Ylioppilaskunnan toiminnan radikalisoituttua 1970-luvulla oikeustieteellinen mielenkiinto kuitenkin heräsi. Jo vuonna 1970 Merikoski (1970, 19-27) arvosteli ylioppilaskuntaa pyrkimyksistä kansanvaltaistaa yliopisto, vaikka tämä ei katsonut opiskelijoilla olevan riittävää kykyä tiedehallintoon osallistumiseen. Vuonna 1972 hän (1974b, 114-116) otti vahvasti kantaa perus-

tuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa liittyen hallituksen esitykseen laiksi korkeakoulujen sisäisestä hallinnosta (HE 127/1972). Hänen mukaansa ylioppilaskunnan poliittinen toiminta oli muuttunut siinä määrin radikaaliksi, että sen voitiin yhdessä negatiivisen yhdistymisvapauden loukkauksen kanssa katsoa rikkoneen jäsenistön perusoikeutena turvattua poliittisen toiminnan vapautta ja mielipiteenvapautta. Näin ollen ylioppilaskunnan jäsenyys tuli ensi kerran liitetyksi keskusteluun jäsenistön perusoikeuksista. Merikosken mukaan järjestely ei ollut ongelma niin kauan kuin pakollisilla ylioppilaskorporaatioilla oli julkisia tehtäviä, kuten kurinpito. Kun nämä tehtävät oli lakkautettu, ei ylioppilaskunnalla ollut enää vastaavaa alistus- ja valvonnanalaisuussuhdetta yliopistoon kuin ennen. Tällöin hänen mielestään myöskään pakkojäsenyys ei ollut enää perusteltu.

Vastaavaa kantaansa hän perusteli kirjoissaan Valtiosääntötuomioistuimen tarpeellisuus (1973) ja Kansa ja kansanvalta (1974a). Jälkimmäisessä teoksessa hän otti kantaa ylioppilaskunnan julkisoikeudellisuuteen todeten jäljelle jääneen enää pakkojäsenyys ja jäsenmaksupakko. Kun huomiointiin se, että ylioppilaskunnan tehtävänmäärittelyn avartaminen ja ylimalkaistaminen oli johtanut tilanteeseen, jossa toimintarajoituksia ei ylioppilaskunnissa enää ollut, oli järjestelmä perusoikeussuojan ulkopuolella. Poliittisen toimintavapauden periaatteesta poikkeaminen tässä määrin oli Merikosken mukaan karkeasti ristiriidassa perustuslain kanssa. (Mts., 79-82). Merikosken puheenvuorot olivat kuitenkin yksittäisiä huutoja, joiden vaikutus ei lopulta näkynyt ylioppilaskuntasäädännössä mitenkään. Edes näkemys säädöstason riittämättömyydestä tai säännösten puutteesta (mts., 81) ei aiheuttanut muutoksia ennen 1990-luvun loppua.

Helsingin ohella automaatio- ja pakkojäsenyys oli voimassa myös muissa ylioppilaskunnissa (ks. muita ylioppilaskuntia koskevat asetukset). Tätä täydennettiin Kuopion yliopiston ylioppilaskunnan perustamisen yhteydessä asetuksen muutoksella, jolla jäsenyys myös muiden kuin pakkojäsenyyden piiriin kuuluvien osalta tehtiin mahdolliseksi. Käytännössä tämä mahdollisti esimerkiksi jatko-opiskelijoiden liittymisen ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskuntien jäsenyysperusteita koskevan oikeudellisen sääntelyn osalta kysymys oli viimeisestä merkittävästä muutoksesta ennen ylioppilaskuntasäädännön yhtenäistämistä.

6 AUTOMAATIO- JA PAKKOJÄSENYYS PERUSOIKEUSAIKAKAUDELLA

Ylioppilaskuntien koskeneen sääntelyn kehittäminen tapahtui seuraavina vuosina 1990-luvun lopulle asti lähinnä sääntöuudistuksin (ks. seuraava sisennys). Yhdistyslain kokonaisuudistuksen yhteydessä tosin todettiin, ettei oikeus olla kuulumatta yhdistykseen koskenut lailla erityistä tarkoitusta varten säädettyjä julkisoikeudellisia yhdistyksiä. Yhdistyslakikomitea (KM 1984:1, 46-47) oli sen kannalla, että korkeakoulujen ylioppilaskunnista oli mahdollista säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä [MM: jos se tulisi ajankohtaiseksi]. Kysymys ei tuolloin realisoitunut, koska yhdistyslain (503/1989) 2.2 §:n mukaisesti julkisoikeudelliset yhdistykset rajattiin lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Huomioi kuitenkin vuoden 1991 laki Helsingin yliopistosta (854/1991), jonka 36 §:ssä oli säännökset ylioppilaskunnasta. Vastaava säännös oli voimassa myös muita yliopistoja koskeneissa laeissa. Nämä lait korvattiin uudella yliopistolailalla. Ks. myös laki yliopistolain voimaansaattamisesta (646/1997), jolla vanhat säädökset kumottiin.

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä ylioppilaskuntien asemaa sivuttiin välillisesti. Hallituksen esityksen mukaan perustuslaissa turvattu yhdistymisvapaus suojasi ensisijaisesti yhdistyslain mukaisia yksityisoikeudellisia yhdistyksiä (HE 309/1993, 60). Tätä näkemystä ylioppilaskuntien osalta tuki myös Euroopan ihmisoikeustoimikunnan aikaisempi käytäntö. Niiden näkemysten mukaan Euroopan ihmisoikeusoppimuksen yhdistymisvapausartikla suojasi myös negatiivista yhdistymisvapautta (EIT 16130/90 Sigurdur A. Sigurjónsson v. Iceland 30.6.1993), mutta ylioppilaskunnat julkisoikeudellisina instituutioina jäivät soveltamisalan ulkopuolelle (EIK 6094/73 Association x. v. Sweden 6.7.1977 ja EIK 16501/90 Robert Henry Halfon v. United Kingdom 12.4.1991; ks. myös Pellonpää 2005, 511-513 ja Muukkonen 2007, 50-51 ja 2008, 13-15). Näin ollen pidettiin edelleen mahdollisena järjestää julkisoikeudellisia yhdistyksiä lainsäädäntöteitse julkista tehtävää varten. Tällöin kuitenkin katsottiin yhdistymisvapauslainsäädännön edellyttävien pidettyvästä suhtautumisesta juuri pakkojäsenyyteen tällaisissa yhteisöissä. (HE 309/1993, 60).

Ylioppilaskunnan oikeudellinen asema nousi

perusoikeusuudistuksen jälkeen esiin ensimmäisen kerran vuonna 1997, jolloin yliopistolaki säädettiin. Tätä ennen opetusministeriön asettama ylioppilaskuntatyöryhmä oli vahvasti päättänyt puoltamaan ylioppilaskunnan pakkojäsenyyssituaation säilyttämistä. Työryhmän argumentaation pohjana oli ylioppilaille suunnattujen terveyspalveluiden toteutuminen ainoastaan pakkojäsenyyssituaation avulla. (Ylioppilaskuntatyöryhmän muistio 1992). Vastaava näkemys korostui myös yliopistolain säätämisen yhteydessä. Varsinkin sivistysvaliokunta piti järjestelmää tärkeänä ja toimivana (SIMM 9/1997, 7-8; ks. myös HE 263/1996, 12-14). Perustuslakivaliokunnan edellyttämänä julkisten tehtävien eksplikoituna kirjattiin nykyinen muotoilu ylioppilaskunnan tarkoitussäännöksestä (yliopistolaki 40.2 §).

Sääntelyssä ei pitänyt olla ongelmaa. Säädettyä ammattikorkeakoululakia (351/2003) kuitenkin ilmeni pulmia juuri automaatio- ja pakkojäsenyyden osalta. Hallitus oli esittänyt eduskunnalle säädettäväksi lain 42 §:ssä ammattikorkeakoulujen päätoimisten opiskelijoiden pakollisesta jäsenyydestä perustettaviin opiskelijakuntiin (HE 206/2002). Perustuslakivaliokunta oli kuitenkin eri mieltä ehdotetun mallin perustuslainmukaisuudesta puuttuen samalla myös ylioppilaskuntien järjestelyyn (PeVL 74/2002, 4). Kannanoton seurauksena opiskelijakuntia koskenut säännös poistettiin lopullisesta laista. Oppilaskunta-asiaan kuitenkin palattiin vuonna 2004, mutta perustuslakivaliokunta oli edelleen kielteisellä kannalla juuri automaatio- ja pakkojäsenyyttä kohtaan (PeVL 39/2004, 2-4). Tällöin päädyttiin kuitenkin säätämään vapaaehtoiseen jäsenyyteen perustuvista opiskelijakunnista. (Ks. tarkemmin Muukkonen 2008, 3-8).

7 OIKEUTTAAKO HISTORIA NYKYTILAN?

Vuoden 1997 yliopistolakia säädettäessä perustuslakivaliokunta piti ylioppilaskuntien automaatio- ja pakkojäsenyyttä perustuslain mukaisena. Vetoamista muiden perusteluiden ohella vanhastaan-argumenttiin on näkemyseni mukaan kuitenkin hieman ongelmallista. Historiasta voidaan hakea selityksiä siihen, miksi automaatio- ja pakkojäsenyyks on ylipäättänsä ollut ja on edelleen voimassa ylioppilaskunnissa. Kuten edellä on käynyt ilmi, luotiin osakunnat aikanaan

kurinpito- ja valvontaorgaaneiksi. Itsehallinnollisen yliopiston sisällä opiskelijayhteisö, erityisesti osakunta, vastasi: "oppimisahkeruuden, järjestyksen ja siveätapaisten käskyjen kunnioittamisen sekä yliopiston nuorison yhteiselämän säädyllisyyden" edistämisestä, kuten osakuntien osalta vuoden 1868 keisarillisen julistuksen 5. määräykseen oli kirjattu. Vuoden 1871 julistuksen 7. määräyksellä taas osakunnat velvoitettiin rangaistuksen uhalla ilmiantamaan ja rankaisemaan niitä osakunnan jäseniä, jotka eivät julistuksen 1. määräyksen ilmaisemaa kieltoa: "oppiwan nuorison oikeus kuntana ilmaantua ja kokoon-tua yhteisiin kokouksiin on toistaiseksi lakkautet-tava", noudattaneet.

Samantyyppinen huolehtiva ja moraalialla yllä-pitävä rooli säädettiin myös ylioppilaskunnille vuoden 1880 julistuksen 1. määräyksessä. Yli-oppilaskunnan tarkoituksena oli "hyvän jär-jestyksen, yksimielisyyden, opintojen yleisen siwistyksen". Vuoden 1907 asetuksen 55 ja 57 §:ssä opiskelijoiden kurinpito ja 28 §:ssä opiske-luun liittyvistä perusasioista huolehtiminen annetiin osakuntien tehtäväksi. Kurinpito säilytettiin edelleen vuoden 1937 asetuksen 20 §:ssä. Sen sijaan vuoden 1969 asetuksessa kurinpito-oikeu-desta luovuttiin. Tällöin asetuksen 10 §:ssä pidetiin voimassa vain mahdollisuus erottaa käyttäytymisellään huomattavasti osakunnan toi-mintaa vaikeuttanut tai velvoituksensa laimin-lyönyt jäsen. Samansisältöisenä säännös ilmeni vuoden 1972 asetuksen 12 §:stä.

Historiallisen katsauksen pohjalta on esitettä-vissä hypoteesi siitä, että alun perin opiskelijayhteisöt, erityisesti osakunnat on luotu opiskelijoiden kurinpito- ja valvontaorganisaatioiksi. Tähän vai-kutti myös yliopiston itsehallinnon käsittäminen siinä määrin laajaksi, ettei ulkopuolelta voitu puuttua opiskelijoiden "hairahduksiin". Tämän tehtävän toteuttaminen oli tehokkaina, kun opis-kelijoille oli luotu velvollisuus kuulua osakuntiin, jolloin heitä pystyttiin valvomaan. Automaatio- ja pakkajäsenyyden vakiinnuttua ensin osakun-tiin, oli luontevaa, että sama jäsenyysmalli siirtyi myös ylioppilaskuntiin. Siten valvonta voitiin jär-jestää myös ylioppilaskuntien kautta.

Valvonta on keskeisessä roolissa arvioitaessa järjestelyn hyväksyttävyyttä nykypäivänä. Sinänsä valvonta- ja kurinpito voisivat olla luon-teeltaan sellaisia julkisia tehtäviä, joiden vuoksi yhdistymisvapautta voitaisiin automaatio- ja pak-kajäsenyyden muodossa rajoittaa. On kuitenkin

muistettava, ettei ylioppilaskunnilla ole vastaa-vaa valvonta- tai kurinpitotehtävää kuin mitä osa-kunnilla muinoin on ollut. Oikeusjärjestyksemme yhdenvertaisuusvaatimuksen vuoksi opiskelijoita on julkishallinnon toimesta valvottava ja rankais-tava kuin muitakin oikeudenkäyttöpiirissä olevia. Näin ollen näyttäisi, ettei pidättäytyminen van-hastaan-argumentissa enää 2000-luvun perusoi-keusaikakaudella ole vakuuttava, varsinkin kun huomioidaan perustuslakivaliokunnan muutaman vuoden takaiset lausunnot (PeVL 74/2002 ja PeVL 39/2004), joissa järjestely on koettu ongel-malliseksi (ks. Muukkonen 2008).

LÄHTEET

Kirjallisuus ja virallislähteet

- Arthur, Brian: Competing Technologies, Increasing Returns, and Lock-in by Historical Events. *Economic Journal* 1989, 116-131.
- Arthur, Brian: Positive Feedbacks in the Economy. *Scientific American* 2/1990, 80-85.
- David, Paul: Clio and the Economics of QWERTY. *American Economic Review* 2/1985, 332-337.
- De Ridder-Symoens, Hilde: Chapter 4, Management and Resources. Teoksessa De Ridder-Symoens, Hilde (toim.): *A History of the Univesity in Europe vol. II*. Cambridge 1996, 154-209.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle 127/1972 vp laiksi korkeakoulujen sisäisestä hallinnosta (HE 127/1972).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle 309/1993 vp yhdistyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 309/1993).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle 263/1996 vp yliopis-tolaiksi ja laiksi yliopistolain voimaannpanosta (HE 263/1996).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle 206/2002 vp ammat-tikorkeakoululaiksi ja laiksi ammatillisesta opettajan-koulutuksesta (HE 206/2002).
- Hammerstein, Notker: Chapter 3, Relations with Authority. Teoksessa De Ridder-Symoens, Hilde (toim.): *A History of the Univesity in Europe vol. II*. Cambridge 1996, 113-153.
- Heikel, Ivar A.: *Helsingin yliopisto 1640-1940*. Helsinki 1940.
- Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historia ylioppilas-kunnan kotisivuilla. <http://www.hyy.helsinki.fi/suomi/73/>.
- Klinge, Matti: *Ylioppilaskunnan historia II 1853-1871*. Porvoo 1967.
- Klinge, Matti: *Ylioppilaskunnan historia I 1828-1852: Turun ajoista 1840-luvun aktivismiin*. Helsinki 1978.
- Klinge, Matti: *Kuninkaallinen Turun Akatemia 1640-1808 (Helsingin yliopisto 1640-1990/I)*. Keuruu

1987.
Lagus, F. H. B.: 2. Suuret naukujaiset Helsingissä teoksessa Muistelmia ja kuvaelmia kielitaistelun ajoilta. WSOY 1924 (<https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/126/>).
- Letto-Vanamo, Pia: Oikeuden Eurooppa. Oikeushistorian julkaisuja 1. Helsinki 1995.
- Merikoski, Veli: Hallinto-oikeudellinen tutkimus yhdistymisvapaudesta. Helsinki 1935.
- Merikoski, Veli: Korkeakoulujen ja ylioppilasyhdistysten oikeusasema. Vammala 1954.
- Merikoski, Veli: Yliopistokratia - ylioppilashallintoko demokratiaa? Helsinki 1970.
- Merikoski, Veli: Valtiosääntötuomioistuimen tarpeellisuus. Helsinki 1973.
- Merikoski, Veli: Kansa ja kansanvalta. Helsinki 1974a.
- Merikoski, Veli: Lausunto perustuslakivaliokunnalle 26.10.1972 hallituksen esityksestä n:o 127/1972 vp. laiksi korkeakoulujen sisäisestä hallinnosta. Teoksessa Merikoski, V.: Lausuntoja. Helsinki 1974b, 106-117.
- Muukkonen, Martti: Path Dependence and Hierarchical Inertia. A presentation to the Path Dependency workgroup in the 37th World Conference of the International Institute of Sociology. Stockholm, 5-9 July, 2005 (http://cc.joensuu.fi/~muukkone/Muukkonen_Path_Dependency_and_Hierarchical_Inertia.pdf).
- Muukkonen, Matti: Ylioppilaskunta oikeusjärjestyksessä: Yhteisö viranomaisen ja yhdistyksen väli-maastossa, Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja n:o 19, Joensuu 2007.
- Muukkonen, Matti: Ylioppilaskunnan automaatio- ja pakkojäsenyyden perustuslainmukaisuus, Edilex-asiantuntijakirjoitus (referee) 10.4.2008/4.
- Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeussopimus. Helsinki 2005.
- Perustuslakivaliokunnan mietintö 25/1994 vp (PeVM 25/1994).
- Perustuslakivaliokunnan lausunto 6/1998 vp (PeVL 6/1988).
- Perustuslakivaliokunnan lausunto 3/1997 vp (PeVL 3/1997).
- Perustuslakivaliokunnan lausunto 74/2002 vp (PeVL 74/2002).
- Perustuslakivaliokunnan lausunto 39/2004 vp (PeVL 39/2004).
- Pohjolainen, Teuvo: Yliopistojen organisoiminen ja perustuslaki. Teoksessa Muukkonen, Matti (toim.): Juhlakirja Pentti Arajärvi 1948-2/6/2008. Joensuu 2008, 127-141.
- Ranta, Jaakko: Ylioppilaskuntien oikeudellinen asema. EDILEX-asiantuntijakirjoitus (pro gradu) 2006: <http://www.edilex.fi/lakikirjasto/3408.pdf>.
- Sivistysvaliokunnan mietintö 9/1997 vp (SiVM 9/1997).
- Ståhlberg, K.J.: Suomen hallinto-oikeus, sisäasiain hallinto. Helsinki 1915.
- Tarjanne, Tapio: Ylioppilaskunnan jäsenyyden (lausunto 21.10.1937). Teoksessa Tarjanne, Tapio: Kirjoituksia ja lausuntoja. Vammala 1943 s. 119-122.
- Tuori, Kaarlo: Oikeuden ratio ja voluntas. Helsinki 2007.
- Viertola, Juha: Ylioppilaskunta julkisyhteisönä. SYL verkkojulkaisu 2006: http://www.syl.fi/sylinteri/yo-toimijalle/tietopankki/Viertola_lisensiaattityo_sisallys_ja_kannet.pdf/download).
- Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Vantaa 2001.
- Yhdistyslakikomitean mietintö 1984:1.
- Yliopistolakityöryhmä: Yliopistolaitoksen uudistamisen suuntaviivat. Muistio 20.8.2007. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/Yliopistolaitoksen_uudistaminen/liitteet/yliopistolakimuistio_200807.pdf. (suuntaviivamuistio).
- Yliopistolakiuudistuksen aikataulu; http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/Yliopistolaitoksen_uudistaminen/liitteet/yo_reformi_aikataulu.pdf.
- Ylioppilaskuntatyöryhmä: Ylioppilaskuntatyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1992:13. Helsinki 1992 (ylioppilaskuntatyöryhmän muistio).

Säädökset ja määräykset

- Constitutiones Carolinæ säännökset; http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/arkistot/1655_I-XIV.pdf ja http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/arkistot/1655_XV-XXIV.pdf.
- Helsinginyliopiston vuoden 1828 statuuitit; <http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/arkisto/1828%20statuuitit.PDF>.
- Författningar och beslut rörande Kejsarliga Alexanders-universitetet i Finland; ks. <http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/arkisto/1852.PDF>.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus eräistä lisäyksistä Aleksanderin-Yliopiston asetuksiin Lokakuun 1 päivästä 1852. Annettu Helsingissä, 11 p:nä Toukokuuta 1868; ks. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/37/>.
- Vt. kanslerin, kreivi Armfeltin kirjelmä Keisarillisen Aleksanderin yliopistoon säännöstön yleisistä ylioppilaskouksista (Kanslersemetets skrivelse till Vicekansler med stadganden angående studentmöten). Den (14) 26 Mars 1868. Ks. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/110/>.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus muutoksesta eräisiin osiin siinä, mitä Julistus 30 p:nä Toukokuuta 1871 säätää rajoituksista niistä eduista ja oikeuksista, jotka ovat myönnettyt Suomen Aleksanderin Yliopiston oppiwalle nuorisolle. Annettu Helsingissä, 14 p:nä Tammikuuta w. 1880. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/39/>.
- Armollinen asetus koskeva Keisarillisessa Aleksanderin-Yliopistossa opiskelevaa nuorisoa. Suvaittu Armossa vahvistaa 7/20 päivänä syyskuuta 1907. Ks. http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/arkistot/1655_I-XIV.pdf ja http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/arkistot/1655_XV-XXIV.pdf.

- www.hyy.helsinki.fi/arkisto/40/
Suomen ylioppilaskunnan säännöt. Hyväksytty ylioppilaskunnan kokouksissa marraskuun 28 p:nä 1907 ja huhtikuun 10 p:nä 1908. Rehtorin vahvistamat tammikuun 10 p:nä ja toukokuun 4 p:nä 1908.
- Laki Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista. Annettu Helsingissä, 14 päivänä heinäkuuta 1923. Ks. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/41/>.
- Laki Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista annetun lain muuttamisesta. Annettu Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 1937. Ks. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/42/>.
- Asetus Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta ja osakunnista. Annettu Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 1937. Ks. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/43/>.
- Asetus Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta ja osakunnista annetun asetuksen muuttamisesta. Annettu Helsingissä 17 päivänä tammikuuta 1941.
- Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan säännöt. Hyväksytty edustajistossa toukokuun 7 päivänä 1956. Rehtorin vahvistamat lokakuun 25 päivänä 1956. Ks. <https://menelaus.hyy.helsinki.fi/arkisto/31/>. Säännöillä kumottu edustajiston 29 päivänä syyskuuta 1946 hyväksymät ja rehtorin seuranneen joulukuun 29 päivänä vahvistamat säännöt.
- Asetus Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnasta (442/1972).
- Asetus Tampereen teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnasta (729/1972).
- Asetus Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnasta (758/1972).
- Asetus Turun yliopiston ylioppilaskunnasta (879/1974).
- Asetus Tampereen yliopiston ylioppilaskunnasta (878/1974).
- Asetus Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnasta (880/1974).
- Asetus Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnasta (338/1975).
- Asetus Svenska Handelshögskolan nimisen kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnasta (512/1975).
- Asetus Turun kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnasta (707/1975).
- Asetus Joensuun yliopiston ylioppilaskunnasta (832/1975).
- Asetus Oulun yliopiston ylioppilaskunnasta (755/1979).
- Asetus Lapin korkeakoulun ylioppilaskunnasta (164/1980).
- Asetus Vaasan yliopiston ylioppilaskunnasta (168/1980).
- Asetus Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskunnasta (311/1980).
- Asetus Sibelius-Akatemian ylioppilaskunnasta (131/1981).
- Asetus Åbo Akademi-nimisen yliopiston ylioppilaskunnasta (774/1981).
- Asetus Kuopion yliopiston ylioppilaskunnasta (334/1984).